

FÖRORD

Det är svårt att bortse från, att det under de senaste decennierna skett en förändring på den nordiska bokmarknaden. På bokpärmar står inte bara nordiska författarnamn utan också författarnamn, som i många fall klingar mycket exotiskt. Det gäller här inte översättningar av utländsk litteratur. Det rör sig om nordisk litteratur på originalspråket.

Internationaliseringen av nationallitteraturerna är givetvis en återreflektering av den utveckling, som skett i de nordiska samhällena. Norden har berikats med medborgare från världens alla hörn, däribland författare.

Madeleine Grive - som tyvärr var förhindrad att bidra - har, när det gäller Sverige, gett övertygande prov på denna nya svenska litteratur i antologien *Världen i Sverige* (1995). Madeleine Grive skulle i sitt inlägg bland annat ha belyst skillnaderna och likheterna, när det gäller invandrade författare i de olika nordiska länderna. Vi beklagar mycket, att hon inte kunde ställa upp.

Denna nya nordiska litteratur har i ganska ringa grad uppmärksamats på akademisk nivå i forskning och undervisning. Däremot har journalister som bl.a. Madeleine Grive och hennes kolleger fört fram den i ljuset. Jag tänker förutom på den nämnda antologien här bl.a. på serien om invandrarförfattare i Sverige under våren och försommaren 1997 i *Dagens Nyheter*. Värld att nämna är också poesifestivalen i Stockholm i december samma år.

Det föreföll oss därför aktuellt att ägna de belgisk-nederländska skandinavistdagarna i Gent i mars 1998 åt detta ämne. Temat var *Att se med andra ögon. Författaren i transnationellt perspektiv*. Som titeln anger ville vi inte begränsa oss till nordisk invandrarlitteratur utan bredda problematiken till att gälla också nordiska författare i transnationella livssituationer.

Författare från alla nordiska länder inbjöds och som en inledning till deras bidrag skall jag här presentera dem helt kort.

Två av författarna Ana Valdés¹ och Sosan Asgari Mollestad är representanter för denna nya nordiska litteratur. Ana Valdés kommer från

¹Tyvärr har Ana Valdés bidrag inte nått redaktionen.

Montevideo i Uruguay och är sedan 1978 bosatt i Sverige. Liksom många andra invandrarförfattare lämnade hon sitt hemland av politiska skäl. Hon är en internationellt känd författare, som skriver på spanska och svenska. Hennes verk har översatts till många språk, och själv har hon översatt svensk litteratur. Hon har inte bara vunnit litterär framgång utan hon har också integrerat i det officiella svenska kulturlivet, där hon är styrelseledamot i Statens Kulturråd, i Författarförbundet och i Penklubben.

Sosan Asgari Mollestad har ett gemensamt med Ana Valdés : hon tvingades lämna sitt hemland, i hennes fall Iran, av politiska skäl. Hon är bosatt i Norge sedan några år. Hon har hittills bara gett ut ett verk, men har liksom Ana Valdés fått insteg i nordiska media.

Temat *Författaren i transnationellt perspektiv* begränsar sig inte till utländska författare, som invandrat till de nordiska länderna. Vi måste också räkna hit de nordiska författare, som utvandrat, eller bosatt sig för några år utomlands, som alltså själva hamnar i invandrarförfattarnas situation. Detta fenomen är ju något, som inte är begränsat till de senaste decennierna. Under århundraden har nordiska författare rest utomlands och bosatt sig där, ibland frivilligt, ibland som t.ex. Ibsen, Strindberg och Hjalmar Bergman tvingade av olika skäl. Den senare delen av 1800-talet var med sitt konservativa sociala och kulturella klimat olevbart för många nordiska författare, som utomlands producerade det, som skulle bli det nordiska kulturarvet. Man kan i det här sammanhanget ställa sig frågan, om den litteratur, som invandrarförfattarna i Norden producerar egentligen är nordisk litteratur, som vi ju tycker, eller om den är deras hemländers kulturarv?

Idag är det väl knappast den nordiska konservatismen, eller som i fallet Hjalmar Bergman tvingande ekonomiska skäl, som driver de nordiska författarna på flykten. Den danske författaren Lars Bonnevie levde några år som en rik europé i ett fattigt Afrika. Bonnevie skriver prosa och är översatt till tyska, franska, svenska och holländska.

En invandrarsituation av annorlunda slag än de tidigare nämnda företräder den isländske författaren Bödvar Gudmundsson, som sedan 1987 är bosatt i Danmark. Här sker således invandringen från ett nordiskt land till ett annat. Bödvar Gudmundsson har skrivit i så gott som alla genrer och har själv översatt litteratur från tyska, engelska,

danska, svenska, norska och färöiska.

En författare kan utan att själv utvandra befinna sig i en transnationell situation. Detta gäller Maarja Talgre. Hon är en andra generationens invandrare. Hennes mamma flydde från krigets Estland och Maarja Talgre föddes och växte upp i Sverige, där hon idag verkar som författare och inom media. Hon har sedan barndomen liksom invandrarna levt i två kulturer.

Kulturbyste behöver alltså inte betyda en geografisk förflyttning. Det behöver inte heller innebära en förändring av nationalitet. Merete Mazzarella representerar i första hand en transkulturell författarsituation som medborgare i det tvåspråkiga Finland. Hon ensam exemplifierar faktiskt en på olika plan mångkulturell och transnationell författarsituation med sin brokiga familjebakgrund och sina olika vistelser utomlands. Hon är nu professor i svensk litteratur vid Helsingfors universitet och skriver prosa.

Vi lever ju alla mer eller mindre i en internationell och mångkulturell värld tack vare kommunikationernas och medias utveckling. Men när vi lämnar vår nationella och fysiskt förflyttar oss till en annan geografisk och kulturell miljö, blir vi främlingarna, som ser med andra ögon. Och vi blir sedda av andras ögon. Vad vi här gärna ville belysa var, hur och om detta 'främlingskap' påverkar författarens personlighet och identitet och indirekt det litterära verk han/hon producerar. Artikelförfattarna representerar olika slags transnationella författarsituationer, vilket breddar problematiken.

En annan fråga är : hur påverkas en författare av att byta språkmiljö, eller att leva med två språk? Blir det nya språket - eller det andra språket - ett hinder på tankens och känslans naturliga vandringsstråk? Eller är det kanske så, att man upptäcker nya klanger i de främmande orden? Ordens vardagsbetydelse och de slitna klichéerna undviker man kanske genom att man helt enkelt inte känner till dem på det nya språket?

En tredje fråga rör produktion/reception. För vilken läsarpublik skriver författarna? För hemlandets publik, för det nya landets publik eller för en internationell läsekrets? Eller är det så, att författarna som Vilhelm Ekelund 'skriver för ingen'?

I vilken utsträckning rättar sig författarna efter mottagarlandets

litterära konventioner - om nu sådana finns - och hur blir mottagandet?

Detta är ju många och stora frågor som blev belysta under konferensen.

Allmänt kan man, tycker jag, fastställa, att författarskapet tycks viktigare än livssituationen. I fallen Sosan Asgari Mollestad och Ana Valdés blir hemlandet tema för författarskapet. Man skulle kunna tro, att författare som utstått förtryck i sina hemländer skulle betrakta dem med avsky. Sosan Asgari Mollestad gör istället i *Safran* en nostalgisk resa i sin barndoms Iran med syftet att för en norsk publik ge en positivare bild av landet än den massmedia förmedlar.

Den bild Ana Valdés ger från Uruguay i *Julias hus* är däremot skrämmande : förtryck, manipulation, falskhet, allt draperat i en sorts magisk realism, som snarare döljer än framhäver förtrycket. Eller kanske demonstrerar den, hur det dolda förtrycket fungerar?

Maarja Talgre uttrycker i klartext : splittringen berikar författarskapet och kan i sin tur terapeutiskt bidra till att överbrygga identitetsproblematiken.

Den internationella och mångkulturella livssituationen är berikande, men befördrar samtidigt främlingskapet och känslan av att världen är svår att få grepp om. Inte oväntat handlar ju 1900-talets modernistiska litteratur i stor utsträckning om, hur man skall kunna förstå verkligheten och få reda i ett kaos eller som den postmodernistiska litteraturen om ett återgivande och accepterande av detta kaos och denna obegripliga värld.

Denna känsla av främlingskap och av en kaotisk verklighet kan inte enbart tillskrivas internationaliseringen och transnationella livssituationer, men denna modernistiska och postmodernistiska livsuppfattning måste vara ytterst aktuell för författare, som befinner sig i en transnationell livssituation. De följande artiklarna kommer att belysa aspekter av de ovanstående problemkomplexen.

Bodil Sommer

LIJST VAN AUTEURS

Bodil Sommer: Universiteit Gent, Scandinavistiek, Rozier 44, B-9000
Gent

Bödvar Guðmundsson: Átoften 21, 2990 Nivå, Danmark

Merete Mazzarella: Avdelingen för nordisk litteratur, Postbox 4, 00014
Helsingfors universitet, Finland

Lars Bonnevie: Sølvgade 20, 1307 København K, Danmark

Sosan Asgari Mollestad: Løkkeveien 7, 1320 Stabekk, Norge

Maarja Talgre: Birkagatan 16 B, 113 39 Stockholm, Sverige

Ivo Holmqvist: University of Auckland, Scandinavian Studies, Dept.
of Germanic languages and literature, Private Bag 92019, Auckland,
New Zealand

Egil Törnqvist: Leidsegracht 82, 1016 CR Amsterdam

Alan Swanson: Rijksuniversiteit Groningen, Scandinavisch Instituut,
Postbus 716, NL-9700 AS Groningen

Yvonne Leffler: Högsolan i Karlstad, Inst. för humaniora, Box 9501,
S-650 09 Karlstad, Sverige

Edith Koenders, Julianalaan 5, NL-9801 BL Zuidhorn

Astrid Surmatz: Universität Göttingen, SFB 529, Humboldtallee 17,
D-37075 Göttingen, Deutschland

Jytte Kronig: Dorpsstraat 66, NL-9474 PE Zuidlaarderveen

Adriaan van der Hoeven: Rijksuniversiteit Groningen, Finoeegristiek,
Postbus 716, NL-9700 AS Groningen